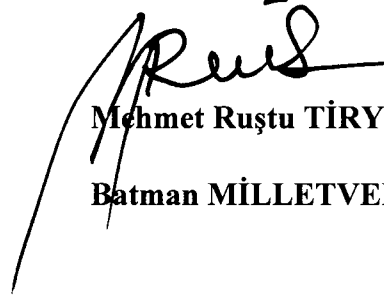

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum tarafından Anayasa'nın 98 ve İçtüzüğü'nün 96. maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.06.01.2022

Mehmet Ruştü TİRYAKI
Batman MİLLETVEKİLİ

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli IPCC ve uzmanlık kuruluşlarının yürüttüğü, şüpheye yer bırakmayacak güvenilirlikteki bilimsel çalışmalara göre Türkiye'nin yer aldığı Akdeniz Havzası dünya genelinde iklim değişikliklerinin etkilerinin en fazla görüleceği bölgelerden biridir ve Türkiye bu nedenle krizden en çok zarar görecektir. Son yıllarda coğrafyamızda sıklaşan seller, fırtınalar, don, aşırı sıcaklar, kuraklık gibi aşırı hava olayları gösteriyor ki susuzluk, kıtlık, açlık, zorunlu göçlerle birlikte gelecek bu kriz anı sandığımızdan daha yakın, hatta belki çoktan burada.

İklim krizinin baş sorumluları ulaştırmada, ısınmada, sanayide, tarımda enerji kaynağı olarak kullanılan fosil yakıtlar yani kömür, doğalgaz ve petroldür. Eldeki en güncel istatistiki verilere göre, dünya genelinde 2019 yılında toplam sera gazı emisyonunun %72'si enerji sektöründen kaynaklıdır. Elektrik ve ısı üretiminden kaynaklı sera gazı salımlarının, enerji sektörünün toplam sera gazı salımlarına oranı %31'dir.

Türkiye'de de durum farklı değil. Türkiye'nin toplam sera gazı salımlarında 2019 yılında en büyük payı %72 ile enerji kaynaklı emisyonlar almaktadır. Aynı yıl, toplam karbon dioksit salımlarının %34,6'sı elektrik ve ısı üretiminden olmak üzere %87,4'ü enerji sektöründen kaynaklanmaktadır. Bu emisyonların % 23,7'si kömürün yakılması ile oluşmaktadır.

Türkiye, bir yandan küresel sera gazı emisyonlarındaki payını arttırırken diğer taraftan iklim krizinin yaratacağı ekolojik sorunlarla, ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerle de baş etmek

durumunda kalacaktır. Ancak hükümetin iklim değişikliği ve enerji politikaları, bu bumerang etkisinin farkında olmadığı ya da görmezden gelmeyi tercih ettiği izlenimi doğurmaktadır. Son olarak bu sonbahar aylarında Çevre ve Şehircilik Bakanlığına “İklim Değişikliği” ifadesini de ekleyerek kurumsal yapılanma değişikliğine giden, Paris Anlaşması’na taraf olan Türkiye 2053 yılında ekonomisinin sera gazı salımlarını net sıfıra indireceği taahhüdünde bulunsa da hükümetin fosil yakıtlara, özellikle kömüre bağlı enerji politikaları durumun en çarpıcı kanıtı niteliğindedir.

- Halihazırda işletmede olan 34 kömür yakıtlı termik santral bulunmaktadır. Bu santraller toplam 20.330 MW’lık kurulu güç ile Türkiye’nin toplam elektrik üretimi kurulu gücünün %20’sini oluşturmaktadır.
- Öte yandan, 2020 yılında, elektrik üretiminin %34,5’i kömürden elde edilmiştir. Yani Türkiye kurulu güçteki farklı kaynak seçeneklerine rağmen, kömürden elektrik üretimini öncelikli olarak tercih etmektedir.
- Türkiye’de hala 19 yeni kömür yakıtlı termik santral projesi devam etmektedir. İlan edilen, inşa halinde, izin sürecinde, lisanslı olmak üzere farklı aşamalardaki bu projelerin tamamı gerçekleşirse 13.400 MW’lık daha kurulu güç kömüre dayalı olacaktır.
- Eğer hükümet enerji arz stratejisindeki mevcut senaryoya göre ilerler ve tüm kömürlü santral projelerini gerçekleştirirse, 2053’te kurulu gücün %17’si hala kömür bazlı olacaktır (Türkiye’nin Karbonsuzlaşma Yol Haritası - 2050’de Net Sıfır, İPM; 2021).
- Öte yandan, Elektrik Üretim AŞ beş yeni kömür sahası için ihale süreçlerinin başlayacağını açıklamıştır. Eskişehir Alpu, Afşin-Elbistan, Konya Karapınar, Tekirdağ Malkara ve Afyon Dinar sahalarında toplamda 9,7 milyar ton rezervden elektrik üretimi için kömür madenciliği yapılması planlanmaktadır.

Kömürlü termik santrallerin doğaya ve topluma bedeli sadece iklim krizi ile sınırlı değildir.

- Termik santrallere gizli teşvik olarak çevre mevzuatı uygulanmamaktadır: 2012-2014 yılları arasında gerçekleştirilen özelleştirmeler ile, Türkiye’nin en eski ve en kirli 13 kömür yakıtlı termik santralinin işletme süreleri fiili olarak 25 yıl daha uzatılmıştır. Bu santrallerin başta hava kirliliğini önlemeye yönelik baca gazı arıtım üniteleri olmak üzere yasal olarak

zorunlu çevre yatırımları, yapılan geçici yasal düzenlemelerle 2013 yılından 2019 yılı sonuna kadar şirketlerin yararına, halkın ve doğanın zararına ertelenmiştir. 2019 sonunda biten muafiyet istisnalarına rağmen gerekli yatırımlar yapılmaksızın bu santrallerin çalışmaya devam etmeleri sağlanmıştır.

- ÇED'den kaçırılan eski santraller ve maden genişletmeleri: Özelleştirmeler sonrasında gerçekleştirilen maden genişletme, termik santral rehabilitasyon ve kapasite artışı projeleri, farklı gerekçeler öne sürülerek ÇED yükümlülüklerinden muaf tutulmaktadır. Bu durum bu yatırımların çevresel etkilerinin değerlendirilmesini ve ekolojik/toplumsal maliyetlerinin gözler önünde serilmesini ve 25 yıl daha işletme planlaması yapılan santral ve madenlere dair halkın bilgi alma ve katılım haklarını engellemektedir.
- Termik Santraller Su Canavarıdır: Özelleştirilmiş bu santraller de dahil ülke genelindeki tüm termik santraller için bir yılda 7,9 milyar m³ su çekilmiş; 7,5 milyar m³ atıksu deşarj edilmiştir. Termik santrallerde 26,1 milyon ton atık oluşmuştur (TÜİK 2018 verileri).
- “Sessiz Katil” Kömür: Türkiye'deki termik santraller sadece yarattıkları hava kirliliği yoluyla 2019 yılında 5 bin erken ölüme yol açmıştır. Bu santrallerin topluma yüklediği sağlık harcamaları bir yılda 54 milyar TL'dir. (Sağlık ve Çevre Birliği, 2021)
- İklim Krizi Tüm Toplumu Eşit Etkilemeyecek: Son olarak, iklim krizinin; gıda güvencesi, temiz suya erişim, sağlık hakkı, barınma hakkı ve en temelde yaşam hakkı gibi temel insan haklarına erişimde halihazırda var olan sistemik eşitsizlikleri köylüler, emekçiler, işsizler, kadınlar, LGBTİ+ bireyler, çocuklar, gençler, mülteciler ve tüm ezilenler aleyhinde daha da derinleştireceğini hatırlatmak isteriz.

Bu veriler ışığında gerek iklim krizini en çarpıcı sonuçları ile yaşayacak bir coğrafyada yer almamız, gerek ekolojik sorunların toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleri derinleştireceği gerçeğinden yola çıkarak hükümetin enerji, maden ve kalkınma politikalarının iklim kriziyle mücadele ile uyumlu olması; yapısal ve politika değişiklikleriyle mücadelenin somutlaştırılması yaşamsal önem arz etmektedir.

Bu bağlamda;

1.2013 yılından 2019 yılı sonuna kadar Elektrik Piyasası Kanunu Geçici 8. Madde kapsamında çevre mevzuat ve yatırımlarından muaf tutulmuş santrallerdeki çevre yatırımları tamamlanmış mıdır? Bu santrallerin çevre izin ve lisans süreçlerine dayanak olmuş hava kirletici emisyonları,

atık su deşarjları ve katı atıkları ile ilgili çevre altyapısı tesisleri yürürlükteki mevzuata tamamıyla uyumlu mudur?

2.Termik santrallerin etki alanlarında düzenli olarak hava, su ve toprak kalitesi izlemesi yapılmakta mıdır? Bu izleme sonuçları kamuoyu ile düzenli olarak paylaşılmakta mıdır?

3.İşletmedeki termik santrallerin Türkiye'nin toplam sera gazı ve karbon dioksit emisyonlarına katkısı nedir?

4.Henüz inşaat, izin ve lisans aşamalarında olan ve ÇED sürecine tabii tutulmuş kaç termik santral vardır? Bu ÇED süreçlerinde santrallerin sera gazı emisyonları yıllık bazda ve işletme sürecinin tamamı için kümülatif olarak hesaplanmakta mıdır? Bu projelerin Türkiye'nin sera gazı emisyonlarına katkıları hesaplanmakta mıdır?

5.Hükümetin açıkladığı 2053 yılı Net Sıfır Sera Gazı hedefini açıklaması sonrasında: Var olan termik santrallerin sera gazı emisyonlarına katkısı nedeniyle kapatılmasına yönelik bir programlama yapılacak mıdır?

6.Yeni termik santral projelerinin bütünsel olarak yeniden ele alınması ve değerlendirilmesi söz konusu olacak mıdır?

7.Yeni kömür madeni projelerinin ÇED süreçleri ne aşamadadır? Bu sahaların tamamının işletmeye açılması ve çıkarılacak kömürün tamamının elektrik üretiminde kullanılması durumunda ortaya çıkacak toplam sera gazı emisyonları, iklim değişikliği etkileri, orman ve diğer doğal ekosistemlere etkileri, hava, su, toprak kalitesine etkileri bütünsel olarak ele alınarak STRATEJİK ÇED sürecine tabii tutulacak mıdır?

8.Yeni kurulan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, enerji, ulaştırma, sanayi, tarım, atık ve ormancılık gibi sera gazlarından sorumlu başat sektörlerin planlanmasında ve politika oluşturma süreçlerinde yatırımcı ve uygulayıcı bakanlıkların tasarruflarında koordinasyon ve yaptırım gücü olan bir bakanlık olarak nasıl tanımlanacaktır?